

פרשת ויקהל

"לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת"
(שמות לה:ג)

רש"י:

לא תבערו אש - יש מרבתינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת:

חזקוני:

לא תבערו אש פירש"י יש מרבתינו אומר הבערה ללאו יצאת וכו'. כלומר הבערה שיצאת מכלל לא תעשה כל מלאכה דשבת ללאו יצאה להוציאה מחומר שאר מלאכות וללמד עליה שאינה לא בכרת ולא במיתה אלא בלאו דברי ר"י, ר' נתן אומר לחלק יצאת כלומר לומר לך מה זו מיוחדת שהיא מאבות מלאכות הנעשות במשכן וחייב עליה הכתוב בפני עצמה במשכן שפרט בה לבדה, אף כל שהיא אב מלאכה אם עשאו הרבה בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. וכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. כך פירש"י בעלמא.
לא תבערו אש לפי פשוטו הזהיר על הבערה יותר משאר מלאכות לפי שאינה נראית מלאכה, אבל נזמן הכל מערב שבת ונבעיר בפחמין בשבת כדי לעשות בזה ובכסף ובנחשת מיד אחר השבת.

ד"א פן יאמרו הרי למעלה בפרשת בא אסר לנו ביום טוב כל מלאכת עבודה אך התיר מלאכת אוכל נפש, כמו כן בשבת מלאכת אוכל נפש תהיה מותרת לכך נאמר לא תבערו אש, אפי' לאפות ולבשל כי האש צורך הוא לכל מאכל.

רשב"ם:

לא תבערו אש - לפי שבימים טובים כת' אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, שם הותרה הבערת אש לאפות ולבשל, אבל בשבת כת' את אשר תאפו אפו, מבעוד יום, ואת אשר תבשלו בשלו, לכך מזהיר כי בשבת לא תבערו אש למלאכת אוכל נפש וכל שכן שאר מלאכות שאסורין אפילו ביום טוב.

רבינו בחיי:

כל העושה בו מלאכה יומת. וסמך ליה: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם", יתכן לפרש כי כתובים אלה להזהיר על המלאכה ולאסור אותה בשבת, אמר תחלה: "כל העושה בו מלאכה יומת", כלומר מלאכת המשכן, ועל זה לא אמר "כל מלאכה" כמשפט התורה והכתובים בענין השבת, ואחר כן הזכיר והזהיר לדורות: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", והוא כאלו אמר: לא תעשו כל מלאכה בכל מושבותיכם, וכלל כל המלאכות במלאכת אש, כי בידוע שרוב המלאכות שבני אדם מתעסקין בהם אינם אלא ע"י האש כי האש סבתם ועקרם, ולכך תקנו לנו רז"ל במצות הבדלה במוצאי שבת שהוא תחלת היתר המלאכות לברך על האש: בורא מאורי האש, לפי שהאש תחלת המלאכות במעשה בראשית וכענין שכתוב ביום ראשון: (בראשית א, ג) "ויהי אור".

והנה ד' ברכות ההבדלה רשומות שם לכל משכיל:
 ברכת היין רמוזה היא בפסוק בראשית במלת "הארץ" שהוא הגן וגפן בגן, והוא היין
 המשומר בענביו מששת ימי בראשית.
 ברכת "עצי בשמים" רמוזה במלת (שם, ב) "ורוח אלהים" כי הריח באמצעות הרוח
 והוא האויר שישאף האדם האויר ויכניס אותו בחוטמו, ועוד ממה שידוע כי הרוחות
 מניעות הריח.
 "מאורי האש" נאמר: (שם, ג) "יהי אור".
 "המבדיל בין קדש לחול", שנאמר: (שם, ב) "ויבדל אלהים בין האור ובין החשך",
 והבן זה.

כלי יקר:

ועל צד הרמז נאמר שהקהל זה היה לתווך השלום ביניהם, כי אין אדם דר עם נחש
 בכפיפה אחת, ואחר שרצה להודיעם מעשה המשכן שיהיו כולם שותפים בו דומה
 כאילו הושיב את כולם במדור אחד, ועל כן הוצרך להקהילם תחילה שיהיו באגודה
 אחת. ועל כן פירש רש"י שהיה זה למחרת יום הכפורים לפי שכל החניות היו
 במחלוקת ותרעומות חוץ מן החניה שקודם מתן תורה שנאמר (שמות יט ב) ויחן שם
 ישראל וגו' ואם כן איך אפשר להקהילם בזמן שהם מחולקים ואין דעתם שוה ואין זה
 זמן מוכן, לזה מצא משה להקהילם כרצונו למחרת יום הכפורים כי ביום כיפור
 השלום מתווך ביניהם ובעצם היום הוא כולם באגודה אחת על כן היה בנקל
 להקהילם ביום המחרת כל זמן ששלום האתמול קיים, אבל אם יום או יומים יעמוד אז
 לא יוקם השלום כי כבר נתפרדה החבילה וכל איש לדרך פונה וכדי שלא יתנגד אל
 השלום דברי ריבות שביניהם בעסק ממון שבין איש לחבירו כי אין לשלום של יום
 כיפור עסק בזה, על כן ישב משה גם לשפוט בעצם היום ההוא כדי שמכל צד יהיה
 שלום ביניהם, ואז יהיו ראויין לדור במדור אחד דהיינו המשכן המשותף לכולם. ואחר
 שנעשו לאחדים על ידי המשכן המצרפם מאז מצינו כמה פעמים שהקהילם משה אף
 על פי שלא היה ממחרת יום כיפור, וכל שכן למה שכתב בעקידה דרך מליצה על פסוק
 לא תבערו אש וגו' שלא יציתו אש המחלוקת ביום השבת שנרפים המה ממלאכה ויש
 לחוש ביותר אז לאש המחלוקת מתלקחת בתוך הדברים בטלים, אם כן יפה אמר ויקהל
 שהקהילם להיות באגודה אחת על ידי ציווי לא תבערו אש שעל פי דיבורו הם
 נאספים:

הרש"ר הירש:

(ג) לא תבערו אש וגו' הבערת אש אינה
 לכאורה פעולה יזוהת אלא פעולה הרסנית.
 מיוחד, דוקא הוצאת האש המלאכותית היא הכוונת
 המביאה ומבטחת לאדם את שלטונו האמיתי על העולם
 הנשגב. רק עליוי האש עושה לו האדם את כל
 מלאכתו וחודר אל תוך תוכנם של החומרים מפרים
 ומעצבם. לפיכך אהנו מבינים מדוע הוציא הכתוב
 את הבערה. כסוג של מלאכה, מכל שאר אבות
 המלאכות. לפי דעת אחת (שבת ע"א), הבערה
 ללא יצואת, כלומר הבערה אינה אלא "לאו" וגינה
 כלולה בין שאר המלאכות שלפי דברי הפסוק הקודם
 עושה מיתה. לפי דעה אחרת (שם), שנתקבלה
 לזלכה, הבערה לחלק יצואת, כלומר הבערה היא
 דוגמה לכל שאר המלאכות, כהתאם לאחת המידות
 שהורה נורשת בהן: "דבר שהיה בכלל ויצא מן
 הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על
 הכלל כולו יצא". פירושו של דבר שעל כל איסור
 המלאכה בשבת חל הדין שעליו כבר רמז פסוק א'
 — אלה תרכיזו וגו' — שזוהי השבת נפגעת
 בנפרד עליוי כל אבות מן המלאכות האסורות,

ובחצוזה מכן חייב אדם להביא חטאת לכפרתו
 כמספר המלאכות האסורות שעשה בשגגה, כך, למשל,
 אם הרשע זרע וקצר בשבת בשגגה, חייב להביא
 חטאת לכל סוגי מלאכה. זאת אומרת שלוש חטאות.
 ודבר זה נקרא "חילוק מלאכות בשבת", ויש בכך
 הבדל אופייני בין שבת ויוסטוב לגבי איסור
 מלאכה: יש חילוק מלאכות בשבת ואין חילוק
 מלאכות ביום טוב (מכות כ"א ע"ב). איסורי מלאכה
 ביוסטוב אינו אלא מפקה ממושב המועד: עבודת
 ה', שאליה קורא אתנו המועד, מונעת את "מלאכה"
 עבודה. הרי זה מושג כולל, שכל מלאכה שוגמת
 בו כמידה ששה. לעומת זאת, שביתת מלאכה בשבת
 היא ההוצאה שתי הוא שהעניק לאדם את כוח
 השליטה בעולם הנשגב, ושינוי לאדם לנהוג בשליטה
 זו אלא כעבוד ה', הודאה זו מוכסאות בנפרד לגבי

כל סוג וסוג מכוונת השליטה הזאת. אין השבת
 מחללת ביחס למרכיבים השונים של העולם הנשגב,
 אלא ביחס לסוגי המלאכות. למשל, אם אדם עושה
 במלאכה הקצרה בתבונה, בגפן ובפירות האילן,
 אינו מביא אלא חטאת אחת; ואילו אם הוא עושה
 שלוש מלאכות כשהתבונה — זרע, קוצר ומלקט
 — הריהו חייב שלוש חטאות. מכאן שעליו להבין
 את מושג השבת — לא כשיעבוד העולם הנשגב לה,
 אלא כהשתעבודת האדם לה' ביחס אל
 עולמו הנשגב.

תוספת ברכה:

לא תבגורו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (ל"ח ג)
רש"י בשם התלמוד מפרש טעמים על זה שהוציאה התורה ביהוד מלאכת
הבערת אש בשבת מכל המלאכות, עיי"ש.
ואפשר לתת עוד טעם מסתבר לזה, יען כי לפי המתבאר בפרשת הכריאה
(פ' בראשית), כל יסוד מצות שבתה בשבת הוא זכר לזה כי ששה ימים
עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת ונפש, ולשון הכתוב
בפרשה תשא (ל"א ט"ז).

והנה טעם יסודי זה שייך על כל המלאכות, אך לא על הבערת אש,
יען כי לפי המבואר בתלמוד (פסחים נ"ד א') נברא האש במוצאי שבת,
ואם כן אי אפשר שטעם הנזכר בפסוק יסוב גם על מלאכה זו, אשר או
במשך ששת ימי הכריאה לא היתה עור כלל מציאותה ויצירתה, ואיך זה
יובח על זה עשה ה' בששת הימים -- ולכן צריך להוציא איטור מלאכה
זו ביהוד.

וכיון משה להודיע דבר זה כאן, משום דפרשה זו נאמרה באסיפת
כל העם, כמו שכתוב ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, וענין זה מהבערת
אש מוגע לכל איש ולכל בית, ומצא כאן מקום מוכשר להודיע זה.

ר' צדוק הכהן מלובלין (קמץ המנחה חלק ב אות כה):

לא תבערו אש בכל מושבותיכם (שמות ל"ח, ג'). כי אשב בחושך ה' אור לי (מיכה ז'),
ח'). האש היא יראה מאיר בחושך אבל שרגא בטיהרא מאי מהני למי שהוי"ה אור לו
שמש ומגן ה' וזהו יום השבת:

ומכל מקום צריך לטרוח בבישול המאכלים בערב שבת אבל מי שלא טרה בערב שבת
מה יאכל בשבת כמו שאמרו בפרק קמא דעבודה זרה (ד' ב) היום לעשותם ומחר לקבל
שכרם. שאינו בא מעצמו אור הזה לאדם. וכן נר שבת צריך להדליק מערב שבת אבל
בשבת אין עוד זמן לעורר היראה אז כי כולו אהבה ודביקות בה' והדלקת הנר סמוכה
לשבת.

שפת אמת:

בפסוק לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. איתא בזוה"ק פ' זו ובפ' בראשית
כי בשבת בחי' מאורי אור. ומאורי אש מסתלקין בשבת. לכן במוצאי שבת מברכין
מאורי אש להתזירן למקומם ע"ש.....אכן בש"ק אין צריך בירור פסולת רק אור
המאיר. ובאמת צריך אדם לברר מעשיו בימי המעשה שלא יהי' לו פסולת ביום
השבת. וזהו פי' לא תבערו אש כו' ביום השבת. ובאמת השבת הוא מעין עוה"ב וכמו
שצריכין לברר כל הפסולת בעולם הזה לזכך החומר להיות מוכן לעולם הבא ולא
יצטרך להזדכך באשו של גיהנם. כמו כן צריכין לברר בימי המעשה להיות בשבת
מוכן לאור המאיר וזהו עבודת האדם לזכך החומר להפכו לצורה.....

אלשיך:

והנה דרך רמז יתכן רמז לנו הוא יתברך כמה קשה יותר לפניו יתברך עבירה אחת
אשר יעשה האדם ביום השבת מאשר יעשה בחול. והוא במה שידענו כי עון עצמו
אשר יעשה הוא כח טומאה המעותד לדונו בגיהנם, והוא בהעותו מתייחס למבעיר אש

חלק אשר לו בגיהנם כי אשמתו היא אש שתלהטהו מסביב. על כן תכפל רעת אשר עושה עבירה ביום שבת שבו אש גיהנם צה ומצטנן והוא יבעירנו, ומה גם שכופה את הנפש יתירה שבו לעשות על ידה כח טומאה לישרף בו. וזה מאמרו יתברך באומרו לא תבערו אש כו'. והוא, כי כל איש יש לו מדור מיוחד בגיהנם כאשר לו בגן עדן כמאמרם ז"ל (תגיגה טו א) לכל אדם יש לו חלק בגן עדן וחלק בגיהנם זכה כו'. ועל זה אומר הוא יתברך על המחלל שבת או עובר עבירה זולתה בשבת, שיתו לבכם ולא תבערו אש בכל מושבותיכם אשר לכם בייחוד לכל אחד בגיהנם ביום השבת, כי קדוש היום ואתם מבערים בו אש הטומאה ביום שאדרבא אור גיהנם מצטנן וניתש כח טומאת גיהנם בו. ומה גם בהיותכם בנפש יתירה עליונה הבאה לרחמכם ותטמאוה:

ובכלל הדבר הזה תגדל אשמת המשתעשעים ביום השבת לקרא בספרי סיפורי מלכים ומלחמותיהם ביום השבת ואומרים כי הוא עונג שבת. ואוי להם כי היו כבלע את הקדש בשיחת חוליהן ואת קדוש ישראל נאצו כעסוהו בהבליהם, והם בהמה המה להם כי בין קודש לחול לא הבדילו.... כי חפץ ה' בשמירת שבת לנחמנו ממעשנו מעצבון ידינו בששת ימי המעשה, ויצונו לעשות את יום השבת כי בו ינותו יגיעי כח וזאת המנוחה וזאת המרגעה אל החומר העושה כל מלאכה.... אל חלק ה' הוא כל נפש אדם כי תקרב ביום השבת אל האלוקים אשר נתנה ויתן לה מתת נפש יתירה, על כן נגילה ונשמחה בו יתברך כשמחת הנפשות המתעלסות אתו עמו בעולם העליון, הלא הוא בהתעדן בעדן גן אמירי אמרי תורתו ונתעלסה באהבתו.

אך נהפוך הוא העוזבים פקודי ה' ישרים משמחי לב ללכת אחרי ספורי הבלי הזמן אשר הם חשך ולא אור.... ולא ידעו ולא יבינו כי גם זה מיצר יצא.... כי חלל יהודי קדש אלוקיו אשר אהב ובהבלי ספורי נכריים יספיק:

ויותר מהמה יש בני אדם מתקבצים בשבתות ובמועדים תחת כל עץ רענן יושבי בצלו, באות נפשם שאפו רוח כתות ותבורות חבורות, כת לציים, כת מספרי לשון הרע, כת דוברי נבלה, ואזני כלם אל דברי עוונות אשר ידברו ועל כל קוץ וקוץ דברי רעתם ונבלותם ימלאו שחוק פיהם קול גדול ולא יסף. וירא ה' וינאץ.... כי אנכי נתתי להם את השבת לקדשו והמה חללוהו בהתאסף לדבר סרה בלשון הרע הגדול מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים (ערכין טו ב) ולנבל פיהם....

ומורם מזה כיוצא בזה האוכל למעדנים ביום השבת לדשן עצמו ובשרו, כי הדבר הזה גם בחול אסור כי צדיק אוכל לשובע נפשו ולא לשובע גופו, כמאמר הלל הזקן (ויקרא רבה לד ג) יום יום בלכתו לאכול להם שהיה הולך לגמול חסד עם נפשו, להורות את בני ישראל כל יאכלו להנאת גופם רק להנאת נפשם לקיימה בגופם לעבוד את ה'. ומה גם עתה ביום שבת קודש שהתורה מכרזת ואומרת שבת לה', לומר כי לא לנו הגופים היא השביתה כי אם לשמו יתברך לשם קדשו ולא לדברי חול.

ועל כל אלה צותה תורה ברמז אשר רמזה פה באומרה לא תבערו אש בכל מושבותיכם שהוא אש תאכלכם בכל מושבותיכם אשר לכם בגיהנם ביום השבת כמדובר: